

Balázs Géza

A magyar ráolvasások nyelvemlékei

A hiedelmek, ráolvasások antropológiai alapja

Amióta ember az ember, s ez leginkább nyelvhasználatával, valamint a nyelv segítségével alkotott és hagyományozott kultúra megszületésétől számolható, azóta igyekszik a szavakkal cselekedni, például befolyásolni a másik embert, valamint az eseményeket. A „szó teremtő és mágikus erejű: életet ad”.¹ Ezt szolgálja a ráolvasás is. A ráolvasás az élet valamely területének pozitív vagy negatív befolyásolása a cél megnevezésével. Alapja a beszéd, a kimondott szó erejébe vetett hit. A hit, hiedelem alapja pedig az embert körülvevő ismeretlen világ, titok. Csókay András agysebész mondja egy interjújában: óriási mértékben vagyunk alulinformáltak a teremtett világgal kapcsolatban (és óriási mértékben vagyunk felülmotiváltak a személyes életünkkel kapcsolatban).² Vagy Várkonyi Nándor művelődéstörténészt is idézhetnénk: „Mindnyájan magunkban hordjuk a sauruszfarkat [...] Az alapok oly mélyre nyúlnak, hogy elvesznek tudatalatti világunkban”.³

Az ember számára az ismeretlen, a titok zavarbaejtő. Ezért válaszokat keres rá. S amikor a válaszok elégtelenek, megjelenik az Ady Endre által megfogalmazott életérzés: „minden Egész eltörött”. Vagy ahogy a filozófusok szeretik hangoztatni: a feszültségekkel teli, „világba vetett”, az ismeretlen világnak kiszolgáltatott ember. Az ember az egyetlen élőlény (Békés Pál szóalkotásával „félőlény”), aki tudja, hogy az élete véges. A bizonytalanságra, a feszültség feloldására az ember különböző szinten keres választ: a misztikus (titokzatos) világban mágikus eljárásokkal, esetünkben szómágiával, s ezzel egy spirituális (szellemi, lelki) térbe helyezi magát. Ezeket a modern, racionális tudomány nem tudja értelmezni, igazolni, nem fogadja el, szélső esetben káros, áltudományos jelenségnek bélyegzi, holott vannak arra utaló jelek, amelyek szerint olykor hatékonyak, és mégis csak ősi, az embert végig kísérő eljárások.

A népi gyógyászat a legtöbb esetben valódi és bizonyítékon is alapuló hatással bír. Először a ma csak „népinek” nevezett gyógyászat létezett. A hivatásos orvoslás kialakulásakor évszázadokig nem vált el a népi gyógyászattól. Ma pedig több népi gyógyászati eljárást igazolnak és vezetnek vissza a gyakorlatba. A gyógyítás során gyakorolt törődés, érintés és beszéd ugyancsak járhat pozitív

1 VÁRKONYI Nándor, *Az elveszett paradicsom*, Bp., Széphalom, 2009, 338.

2 *Mennyei születésnap*, László Dóra interjúja Csókay Andrással, <http://valasz.hu/itthon/mennyei-szuletesnap-107741> (utolsó hozzáférés: 2021. 05. 16.)

3 VÁRKONYI, i. m., 485.

hatással. Ez utóbbi akár a szómágia körébe is sorolható lenne, és ugyancsak fölkeltette a modern orvostudomány figyelmét. Tekintélyes szakirodalma van az orvos-beteg kommunikációnak, sőt ennek korai szakaszáról is megjelent nemrégiben egy tanulmány. Kuna Ágnes a 16–17. századi orvosi receptekben megvalósuló meggyőzőési technikákat elemezte.⁴

A hatások másik része placebohatás, azaz gyógyhatás nélküli, ártalmatlan gyakorlat, amely pszichológiailag mégis hat. A placebo szó latin jelentése egyébként: tetszeni fogok. Ennek ellentéte is létezik, a nocebohatás (latin eredetű: ártani fogok), amely negatív hitet, várakozást jelent, vagyis azt, hogy a rossz előhívható. Ilyen eset például egy orvosi kezelés mellékhatásainak túlhangsúlyozása. Az orvosi kommunikáció kiválthat placebo- és nocebohatást is. A kétféle hatás a ráolvasások kapcsán is érvényesül: a gyógyító ráolvasás esetében a pozitív elvárás (placebohatás), a rontás esetében a félelem a következményektől (nocebohatás). Tehát a ráolvasások motivációja az ismeretlen, kiszámíthatatlan, titokzatos világ befolyásolásának ősi vágya, technikája pedig egy cselekvés és a kimondott szó.

Mágia, ráolvasás, ima, rontás

A mágia láthatatlan varázserő, célja a sorsnak jelképes cselekedettel való irányítása. A nyelvi közléssel (szöveggel) való gyógyítás a szómágia, egyik megvalósulási formája pedig a ráolvasás. Szómágia egyébként sok más nyelvi jelenségben fölfedezhető, pl. az ima, átok, káromkodás, névadás, valamint számos mindennap használt pragmatikus nyelvi fordulatban (rendszerint úgynevezett helyzetmondatban). A ráolvasások hagyományozott, kötött népi szövegek, amelyek különösen az élet erősen befolyásolni kívánt szféráira terjednek ki: az állat és ember betegségeinek gyógyítására, a természet megvédésére, házimunka megsegítésére, a szerelmes megnyerésére (szerelmi varázslás), a férj megtartására. A ráolvasáshoz rokon jelenség az ima, ami felsőbbrendű lényhez szóló pozitív kérés. Sokszor, rendszerint recitált formában való ismétlését mantrának nevezzük. A mantra gyakorlásánál, hanghatásánál fogva is segíti a lélek felszabadítását. Gondolhatunk itt a buddhista mantrákra, de a kereszténység rózsafüzérére is. Az ima fejlettebb és szervezettebb formájában elfogadott egyházi szöveg, de mindenütt fölfedezhetők a laikus, apokrif imák, amelyek vagy „kihullottak” a hivatalos liturgiából, vagy soha nem is voltak annak részei.

Az emberiség – ugyancsak a kezdetektől – amulettel (bajelhárító vagy szerencsehozó erővel bíró tárgyakkal) veszi körül magát, sokszor állandóan magánál is hordja ezeket. Ma is mindenkinek van amulettje, még akkor is, ha nem gondolja: nyaklánc, szerencsepénz, szerencsehozó ásvány, karkötő, lóhere, medál, kulcstartó, egyéb kabala stb. Csak meg kell figyelni egy érettségi vagy felvételi vizsgát, hogy a vizsgázók mi mindent tesznek ki az asztalra. Valójában az összes emléktárgyunk amulettként is szolgál. Korábban valódi vagy gyártott paprika vagy fokhagyma is segítette a rossz távoltagegét. A mohamedán kultúrában széles körben elterjedt Fatima keze: ötujjú kézamulett, mely ugyancsak a gonosz közeledését akadályozza meg. A ráolvasások egyik típusa az amulettszöveg vagy szövegamulett: szóbeli és írásbeli formában egyaránt létezhet. Ezen alapult korábban egy imaküldő szolgáltatás (lánclevél), de ma is mindenki őriz fontos feljegyzéseket (leveleket), amelyek

4 KUNA Ágnes, *Nyelv, meggyőzés, gyógyítás. A meggyőzés nyelvi mintázatai a 16–17. századi orvosi receptben*, Bp., Tinta, 2019.

ilyen szövegamulettként szolgálnak. Egy hagyományos, népi szövegamulett (valójában: firka): A patkányt úgy küldte el az ehhez értő ember, hogy szénnel ráírta a falra: Bagaméri. (Tiszaszentimre).⁵

A ráolvasás ártó célú változata: a rontás. Másként: vesztés, tételmény, csinálmány, amelyet rendszerint rontó ember, démoni lény, valami „rossz”, a magyar faluban rendszerint boszorkánynak tulajdonított személy valósít meg. Leggyakoribb formája a szemmelverés (szemverés), vagy másként: szemrülés, igézet, szólítás. A szemmelverés hiedelemalapja a tekintet (ránézés) erejébe vetett mágikus hit. A rontásra utaló tünetek népi megnevezései: megrontott, megvesztett, megett (megevett), megnyomott, megkötött (ember). A minden korban és társadalomban élő rontó célú mágikus kifakadás: a káromkodás. Legsúlyosabb formája – a Bibliában is kárhoztatott – istenkáromlás, másik gyakori alakzata a betegségkívánás (valójában rossz kívánása, rontás). Érdekes, hogy mindkét típusa az idők során egyszerűsödik, enyhül (a gyakran használt kifejezések elkopnak), de helyükbe mindig támad új.

Moldvai átkok, amelyek még tükrözik rontás jellegüket: A suj egyen meg! (Pokolpatak), A nyavalya öljön meg! A görcs húzzon össze! Az Isten döge öljön meg! Az Isten kucorítson meg! Halálod óráján még gyertyád se legyen, úgy halj meg! Az ördögök fújjanak fel! A mérges mirigy öljön meg! A fekete fene egyen meg! (Klészse).⁶

Egykori betegségek

A népi orvoslásban szerepet kapó ráolvasások korabeli és ma már nem minden esetben azonosítható betegségekre vonatkoznak. Leginkább ezek a betegségek (betegségnevek) kerülnek elő: hideglelés (láz), tyúkszem, szemölcs, fogfájás, hasfájás, nyilallás, sérülés, rándulás, torokgyík (diftéria), daganat (duzzanat), megijedés (elhülés). Leginkább a káromkodások őrzik a régi betegségneveket, amelyekről a káromkodó ember nem is sejtí, hogy valaha mit jelentettek. A káromkodásokba rontó céllal kerültek betegségnevek, ám ezek jelentése idővel elhalványult, és a káromkodás már nem is rontás, inkább indulatlevezetésre szolgál. A káromkodásokban gyakran előforduló betegségnevek: csúz, fene, franc, frász, görcs, guta, íz, kórság, nehézség, nyavalya, rosseb, rossz, suj – süly, tályog.

A frász bajor-osztrák eredetű szó (frais), másként rángógörcs, nyavalya (törés) (valójában: epilepszia). Régen a zsenik betegségének tartották. Magyarországon az epilepsziások pártfogójának Szent László királyt tekintették. A középkorban az ő nagyváradi sírjához zarándokoltak a betegek gyógyulást remélve. Néhol Szent Vitus (Vid) vértanút, a 14 segítőszent egyikét is az epilepsziások védőszentjének tartották. A nyavalyatöréstől különböző módokon próbáltak megszabadulni. Például úgy, hogy a betegek megváltoztatták a nevüket. A konkrét jelentésű nyavalya szó később a betegségek összefoglaló, gyűjtőnévévé vált: majd kitöri a nyavalya, nyavalya kerülgeti, Essen belé a nyavalya! Sőt egészen általános fogalom is lett belőle: Mi a nyavalya ez? A frász szó jelentése ugyancsak változott: előbb ijedség, rémület (rámjött a frász), majd pofon jelentésben bukkant fel (kapsz egy frászt). Gyakori elutasító szólás, helyzetmondát: Egy frászkarikát! A frászkarika eredetileg sült tésztából készített, kör alakú pereg. A tésztához való lisztet kilenc egymást követő

5 Pócs Éva, *Szem meglátott, szív megvert. Magyar ráolvasások*, Bp., Helikon, 1986, 192.

6 BOSNYÁK Sándor, *A moldvai magyarok hitvilága = Folklór archívum 12*, szerk. HOPPÁL Mihály, Bp., MTA Néprajzi Kutató Csoport, 1984, 154–156.

napon kilenc házból kellett kérni. A görcsrohamot kapott beteget átbújtatták a sült perecen, amely a betegségből való megszabadulást, az újjászületést szimbolizálta. A frászkarika mint kifejezés később egybeolvadt a franczarikával. A franc eredetileg franciát jelent, a francúzkór azonban nemi betegség: vérbaj (szifilisz). A súlyos betegség neve ma nem választékos, de közkeletű pragmatikai helyzetmondatokban bukkan fel: elküld a francba, eszi a franc, (ott)hagy a francba; A franc egye meg!, A franc üssön belé!, A francba!, A franc tudja!, Hogy a francba ne?, Mi a franc esett beléd?, Tudja a franc! A franc mellett szerepelhet a rossebb is, bár a jelentését még kevésbé ismerik. Eredetileg: rossz+seb, jelentése: vérbaj, fekélyes, gennyes, rákos betegség. Példák: mint a rosseb, Hogy a rossebb egye meg!, Mi a rossebbnek? Aki cifrázza, azt mondja: radai rosseb. A radai jelző nem pusztán az alliteráció miatt ragadt rá a rossebre, mert történetileg is kinyomozható. A somogyi Nagyradán Nagy Lajos király korában ispotályt alapítottak, ahol vérbajjal fertőzött katonákat gyógyítottak. Somogyban máig gyakori a „radai rosseb rágja szét” káromló kifejezés, illetve innen terjedt el – nyilván az alliteráció által is erősítve.

A hagyományos ráolvasások körében nem jellemző a ma annyira gyakori fejfájásra, influenzára, köhögésre, asztmára, főleg nem az allergiára való utalás.

A gyógyítást – orvosok nem lévén – a gyógyítók, azaz gyógyító asszony, öntőasszony, füvesember, javasasszony, kenő, csontrakó; tudományosok: táltos, halottlátó, szülésznő (bába), kuruzsló végezték. A gyógyítási folyamatban keveredtek a racionális és irracionális gyakorlatok. Ehhez kapcsolódtak vagy más gyakorlat nem lévén ezt helyettesítették a ráolvasások. A rontás műveletét a boszorkányoknak tulajdonították; s a rontó szándékot, okot a legtöbb esetben fel is kutatták. Egész Európában hittek a boszorkányok rontó varázserejében. Ezen a hiten alapultak az Európa-szerzte ismert boszorkányperek. Tamási Áron *Jégtörő Mátyás* című, a népi hiedelmeken alapuló és a lélekvandorlás tana által is megérintett regényében mesterien ábrázolja a rontás és rontáselhárítás jelenségét.⁷

Tartózkodó nyelvhasználat

A nyelvnek tulajdonított varázserő miatt az emberek máig óvakodnak bizonyos dolgok kimondásától. Ilyen például a dicséret: a falusi illem tiltja az újszülött túlzott dicséretét. A jó szerencsét ma sem szabad „elkiabálni”, mert mások megirigyelhetik (elirigyelhetik), és mágikus módon megfoszthatnak tőle. „Éppen ezért a falusi ember ritkán mond jót a termésről, állatokról, időjárásról; ha az időjárás szemmel láthatólag kedvez a búzának, biztosan hozzáteszik, hogy viszont a gyümölcsnek, krumplinak stb. nem megfelelő. Különben ez a hiedelem a városiak körében is él”, figyelte meg Dömötör Tekla.⁸ Még ma is mondunk olyasmit, hogy „csak el ne kiabáljuk”, vagy „kopogjuk le”, ilyen irracionális módon védve a szerencsét. Talán nem túlzás, ha a magyarok pesszimizmusának (panaszkodó kultúrájának) egyik gyökerét is ebben a szerencse-eltitkolásban látjuk.⁹

7 BALÁZS Géza, *Folklorból stilizált világbép. Nyelv és stílus Tamási Áron csonka trilógiájában*, Magyar Nyelv 2018/3, 302–319.

8 DÖMÖTÖR Tekla, *A magyar nép hiedelemvilága*, Bp., Corvina, 1981, 151.

9 BALÁZS Géza, *Hungaropesszimizmus – hungarooptimizmus. Kommunikációs, nyelvi fölvetések a magyarok lelkületéről*, Szombathely, Savaria University Press, 2007 (Dissertationes Savariensis, 45).

A szerencsehozó praktikák különösen szilveszterhez kötődnek, s ezeknek egyik nyelvi következménye: az illető ne tegye ezt vagy azt, mert elviszi a szerencsét.

A szómágia (ráolvasás, rontás) kötött („szent”) szöveg, amelyet igyekeztek az elődöktől tanult módon pontosan idézni. Ha ugyanis pontatlan az idézet, akkor nincs hatása. Ennek ellenére a hosszú örökítésben és idézgetésben a szövegek romlanak, különösen sok archaizmust, torzult, érthetetlen formát őriznek meg. Erre utal az abrakadabra (görög varázssige, értelmetlen beszéd) kifejezés, illetve számos gyermekmondókánt, kiszámolóknk szövege.

A névadásban is megnyilvánulhat az óvó jelleg. Tabunévként szolgáltak gúnyos, lekicsinylő nevek: Csúnya, Döge, Szennyes, Szömörcsök (szemölcs). A kutyanekvek között régtől fogva gyakori az óvónévként (tabunévként használt) víznév, folyónév (Duna, Dráva, Tisza, Sajó). Úgy tartották, hogy az ilyen nevű állat nem vész meg, mert a veszettséget a vízhiánnyal magyarázták.

A ráolvasások szövegei

A szövegek mindig valamilyen cselekvéssel jártak együtt. Marót Károly találó kifejezése erre: mondott rítus. Dömötör Tekla¹⁰ a népszokások költészetének nevezi. Ma azt mondanánk: a szöveg pragmatikája.

Szerelmi varázslás: a lány ásóval felszedte a legény lábnyomát, viaszba burkolta és bevetette a kemencébe, közben ezt mondva: Úgy égjen a te szíved értem, ahogy elolvad ez a viasz itten. (Torda, Aranyosszék, Torockó).¹¹

Ha nem szólal meg a kisgyerek: nagyanyja hátára vette és minden házhoz beszólt: Szóbeszédet vegyenek! Szóbeszédet vegyenek! Harmadnapra megszólalt a gyerek. (Galgahévíz).¹²

Szemverés ellen: újszülött látogatásakor, hogy ne ártsanak neki, így szóltak: Csúnya, ronda vagy, meg ne verjelek szemmel (Szentés). A szemmel vert, síró csecsemőnek szenesvizet készítettek, kilenc parazsat dobtak a vízbe és számoltak: Se nem egy, se nem kettő, se nem három [...] Ha a parázs leszállt a víz fenekére, valóban szemverés történt. A csecsemőt megmosdatták a vízben, majd az ing fonákjával megtörölték. (Viss)¹³

Daganat gyógyítása: a gyógyító a tenyere élével „keresztezi” a dagadt kezét: Megdagad, elszakad, ha a fene megeszi, mégis meg kell neki gyógyulni. (Sarkad).¹⁴

Derékfájás ellen: a derékfájós három hajnalban elmegy a templomba, odamenet öt-öt Miatyánkot és Üdvözlégyet mond, majd a templom négy sarkához dörgölőzik: Akkor fájjon az én derekam, mikor másszor ide dörgölöm. (Szőreg).¹⁵

10 DÖMÖTÖR Tekla, *Népszokások költészete = Magyar néprajzi lexikon. 4, főszerk. ORTUTAY Gyula, Bp., Akadémiai, 16.*

11 Pócs, i. m., 9.

12 Uo., 13.

13 Uo., 45.

14 Uo., 23.

15 Uo., 112.

Illusztráció Erdélyi Zsuzsanna *Hegyet hágék, lőtől lépék* című kötetéhez, 1976.

Nyelven keletkezett hályogra: Ebfing kótt a nyelvemen, ha kótt, ma kótt, ha holnap ott érem, nagyot szarok rá. (Szeremle).¹⁶

Nátha gyógyítása: Náthám Pali, náthám Pál, ragadjon rád a náthám! (Méra).¹⁷ Disznóra: az asszony etetéskor ráköpdös a malacra: Mindig ilyen jó étvággal egyetek! (Jászládány).¹⁸ Gyümölcsfára: Rád szánok még egy nyarat, ha nem termesz, kiváglak! (Mezőkeresztes).¹⁹

Ráolvasásaink nyelvemlékei

Az első európai ráolvasás a Merseburger Zaubersprüche (Merseburgi varázsmondások). A német nyelv egyik korai emléke, ófelnémet nyelven született a 10. században. Nevét onnan kapta, hogy a

¹⁶ *Uo.*, 120–121.

¹⁷ *Uo.*, 35.

¹⁸ *Uo.*, 74.

¹⁹ *Uo.*, 78.

merseburgi dómból került elő 1841-ben. A következő évben Jacob Grimm adta ki. A kereszténység előtti germán mitológiát és vallásosságot tükröző egyik varázssformula úgynevezett oldóvarázslat: a hadifoglyok bilincseinek feloldását célozza, a másik sérült vagy kibicsaklott lóláb gyógyítására szolgál, amelyhez segítségül hívják az ógermán isteneket:

Phol és Wodan az erdőbe mentek
Ott aztán az úr/Balder csikójának kibicsaklott a lába
Ott aztán ráolvasott Sinthgunt, Sunna nővére
Ott aztán ráolvasott Frija, Volla nővére
Ott aztán ráolvasott Wodan, ahogy csak (ő) bírta
Ahogyan bicsaklás, ahogy vérhúzódás
Ahogy lábhúzódás
Lábat lábhoz, vért vérhez,
Tagot taghoz, mint ragasztva lennének.

Lovak gyógyítására, szemölcs eltüntetésére irányulnak a 15. századból származó első magyar ráolvasásszövegek, amelyek értékes ómagyar nyelvemléknek minősülnek. A Bagonyai ráolvasások 1488-ban Esztergom környékén keletkezett szöveg. Három, betegségre vonatkozó ráolvasást tartalmaz egy önálló papírlapon, latin bevezetővel.²⁰ A három betegség (sorrendben): lófekély, szemölcs, lóficam.

(1) Fekél Equorum deperditur cum ita oracione: A lófekély elmúlik erre a mondókára: „Uronk Krisztus felden ha jár vala, / egy úton el megyen vala, / protomártír [vértanú] Szent István elel lelte [elől lelte, fellelte] vala, / az szót mondta vala Uronk Krisztus: »Én szerető szentem Szent István protomártír, / ez út mellett láték egy veres pej lovat, / ő berekesit [bőrét, inát?] és ő húsát fekél var fogta. / Menj e, mondjad Szent János evangélistának, / hogy ez fekél var fogotta veres pej ló meg tisztoljon, / akképpen ment Jordán vize Isten poroncsolatja miatt.« / Uronk Krisztus szilték, [születék] minden jót tén, hiszek Istennek, hogy ezt es jóvá teszi.”

A szöveg nyelvi érdekessége Krisztus szavainak szó szerinti idézése is.

(2) Szemelcse deperditur: Elvész a szemölcs.
Fenyé, [fenyő] váglok. Mire? / Arra, hogy elvesszen / Jánosrul az szemelcső.

A szemölcsökre vonatkozó ráolvasások a későbbi népi forrásokban is igen gyakoriak; s talán nem véletlen, hogy a világhálón ma is rengeteg hirdetés utal modern kori megoldásokra.

(3) Menyelés [ficam] exit de pedibus equorum: A ficam lemegy a lovak lábáról.
„Uronk Krisztus számár hátán / Jeruzsálemba ha ment, / ő számara meg sántult vala. / Azt meg látta Bódog Asszon. / Az szót mondta vala: / »Fiam, Jézus Krisztus, nám, [lám, íme, nézd] meg sántult

20 MOLNÁR József, SIMON Györgyi, *Magyar nyelvemlékek*, Bp., Tankönyvkiadó, 105–106; DÖMÖTÖR Adrienne, *Régi magyar nyelvemlékek. A kezdetektől a XVI. század végéig*, Bp., Akadémiai, 46.

lovad.« Krisztus hallá, az szót mondá: »Én édes szilém-anyám, meg sántolt, mert lába ki menyelt.«
[kificamodott]

»Én édes fiam, Jézus Krisztus, / poroncsolok te szent híreddel / és te akaratodval, / hogy az te lovad
meg vígassék.« [megvígasztalódjon, meggyógyuljon]”

Ugyancsak lovak gyógyítására szolgáló szöveg a Szelestei-féle ráolvasás (1516–18). Felfedezőjéről, Felsőszelestei Gosztonyi János győri püspökről van elnevezve. Lóbetegség (tályog, kelevény) gyógyítására szolgált. Első fele verses, második, prózai része úgynevezett lehetetlenségi formula.

Contra thargy equorum: Lótályog ellen

Erdőn jár vala lebeke tárgy, / béka vala ekéje, / kígyó vala ostora, / szánt vala kevet, / vet vala kevecset. / Parancsolok én teneked, / hogy miképpen a kő nem gyökerezhetik és nem levelezhetik, / azonképpen te itt a lovon ne gyökerezhessél és erekedhessél.

A szöveg elején lévő „lebeke tárgy” próbára tesz bennünket: lebegő tárgy? Simon Zsolt²¹ a ráolvasásszöveg alapos elemzésében erre is kitér: „a tárgy szó jelentése nagyobb háziállatokat megtámadó daganat vagy tályog. A *lebeke* szó a betegség egyik jelzője. Balassi Bálint szóhasználata alapján következtethetünk a csillogó, ragyogó jelentésre: »Lebegnek szemei, mint a menny csillagi télben éjjel szép égen / inkább könnyörgök az Julia szemecskéjének lebbegő fényéért«”

Feltehetőleg az a célja a gyógyító szövegnek, hogy a viruló fekély mint kő vagy kavics lehulljon, „lebeke” vagyis lebegő módon, élettelenül leváljon a beteg testéről. A szövegben feltűnő – már említett – lehetetlenségi formula (ahogy a kő nem gyökerezhetik, úgy ne legyen tályog a lovon) gyakori a közép-kelet-európai mágikus szövegekben.

Bornemisza Péter az Ördögi *kísírtetek*ben (1578) nyolc „bájos imádságot”, valamint egy egyszerű ráolvasást ad közre, melyet a tardoskeddi Szerencse Benedekné falusi javasasszonytól hallott, aki pedig egy paptól tanulta. Bornemisza szövegei a betegségek gyógyítására mondott egyházi áldások profanizálódását, paraszti gyógyítókhoz kerülését mutatják.

És ezek azok a szövegek, amelyeket a 19. századtól kezdve kutatnak, gyűjtenek a folkloristák, s jó okunk van feltételezni, hogy közülük sok még ma is él, persze nyilván lappangva és az érdeklődők szeme elől rejtve, és sokáig élni fog (legalábbis addig, ameddig ember él a földön, és előtte még titkok vannak).

21 SIMON Zsolt, *A Szelestei-féle ráolvasás = Verstan, poétika, trópusok a 15–17. századi Európában. Fiatalok Konferenciája 2013*, szerk. BARTÓK Zsófia Ágnes et al., Bp., Reciti, 93–105.